

בענין עניית אמן - שיעור 912

I. לתרץ קושיות ששאלנו בענין עניית אמן עיין בהטור (רט"ו) דאין שום חיוב לענות אמן רק רשות וזה פלא נפלא דגדול העונה אמן יותר מהמברך ואם המברך חייב מכ"ש העונה ועיין בשו"ת האלף לך שלמה שהקשה קושיא זו על הטור ומתריך לטור דיש ב' עניני אמן אמן דחיובה כגון על המצוות ואמן דרשות על כל ברכת נהנין וכדומה כמו מזל טוב והמברך יתברך ועיין עוד בספר הליכות שלמה (כ"ג - הערה ל"ח) דאין עונין אמן אחר כל ברכות שאין בה שם ומלכות וצ"ע

II. פסקי רב משה

(א) כשהוא באמצע שמו"ע אף שיש לו להפסיק ולשמוע ברכת כהנים אינו יכול לענות וגם אינו רשאי לזוז ממקומו ולבוא נגד הכהנים וממילא פשוט שאסור לשום אדם להתחיל להתפלל שמו"ע כשלא יוכל לגמור קודם נשיאת כפים (אג"מ ד - כ"א - 3)

(ב) מותר לאשה לענות אמן אחר ברכת לישב בסוכה אפילו אם שומעת הברכה (בקידוש) והיא חוץ לסוכה (אג"מ ד - כ"א - 5)

(ג) בין תפילין של יד לשל ראש אסור לענות אפילו אמן יהא שמיה רבא (אג"מ 3 - ק"י)

(ד) ברכות של אלו שאינם מאמינים כגון ראבייס הרעפארמער וקאנסרוואטיזון אין לענות אמן אחר ברכותיהם דכיון שהם כופרים הוי הזכרת השם אצלם רק כדברים בעלמא אמנם לאלו שאינם שומרי תורה אם מאמינים בהשי"ת ורק עוברין לתיאבון צריך לענות אחריהם (אג"מ ג - כ"א ו3 - ג-ה)

(ה) בקדיש איכא דין אמן יתומה דהיינו אם יענה אמן כשלא יודע על איזה דבר מהקדיש הוא עונה או שעונה אחר כדי דיבור מעניית הקהל (אג"מ ה - ס"א - ט"ז)

(ו) ברכת יוצר ואהבה רבה אומר עם הש"ץ בנחת ולא יענה אמן אחר סיום הבוחר בעמו ישראל משום הפסק (אג"מ ד - ד)

(ז) אין אומרים אמן על ברכת עצמו או ברכת חברו שמסיים בשוה עם חברו או תוך כדי דיבור עם חברו שזהו גנאי שסובר שצריכין להוסיף על מה שתיקנו (אג"מ ה - ט)

(ח) אם אי אפשר לשמוע הבדלה בבית החולים צריך לענות אמן על ברכה ששומעין ע"י טלפון וע"י מייקראפאן מספק אמנם ק"ש וכהמ"ז צריך למחות באלו הרוצים לצאת במייקראפאן (אג"מ ד - ז"א - ד)

(ט) אשה שברכה זמן ביו"ט בהדלקת הנרות מחוייבת לענות אמן אחר ברכת זמן בקידוש דאמן חיוב גמור ולא רשות ורק שיחה וגם אמן על ברכות אחרות הוא הפסק (אג"מ ד - ק"א)

III. בענין אמן - פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך שהובא בספר הליכות שלמה

(א) השומע תפלת שמו"ע בלחש של חברו אף שהוא אינו עומד עתה בתפלה לא יענה אמן דכיון שנתקנו לאמרם בלחש והוא עושה שלא כדין כשאומרם בקול לא תקנו חז"ל עניית אמן על תפלת לחש של חברו (פרק ח - ל"3)

(ב) השומע ברכה דרך טלפון ורמקול אם הוא ברכה שהוא מחויב לצאת ידי חובתה כהבדלה אין לו לענות אמן כלל הואיל ואינו יוצא בה ידי ברכה ואם אינו מחויב בכרכה זו אם עומד בבית הכנסת ושומע ע"י רמקול רשאי לענות אמן מידי דהוי אאלכסנדריה של מצרים אבל אם הוא מרחוק ושומע ע"י טלפון לא יענה אמן (כ"3 - ט"ו)

ג) יש להסתפק במי שמחויב להתעסק בהצלת נפשות ופטור באותה שעה מלברך כל הכרכות והוא טועה ומחמיר על עצמו לברך אם מותר לענות אחריו אמן שהרי לענין אונן אינו רשאי להחמיר על עצמו ולברך (כ"ז - י"ט)

ד) גם יש להסתפק בהשומע ברכה מפי אדם שידוע שהוא מכויין לאכילת דבר איסור אבל השומע יודע שהדבר היתר אם יכול לענות אחריו אמן דעכ"פ עבר על איסור (קידושין פ"ח: וצריך כפרה (כ"ז - הערה כ"ט)

ה) אין עונין אמן על ברכת קטן שלא הגיע לחינוך ומכל מקום יאמר אמן מגומגמת ואין לחוש שיתחנכו לענות אמן מגומגמת כי בגיל זה אינם מבחינים בכך (כ"ז - כ)

ו) אין לענות אמן על ברכת שוטה ומ"מ כל הקהלה חייבת מדינא להקים כתות שהם לשוטים כשם שהקהלה חייבת לדאוג לחולה אם אין לו מה לשלם (כ"ז - הערה 70)

ז) המברך וקודם אכילתו או קיום המצוה שבירך עליה ענה אמן על שמיעת אותה ברכה מפי חברו כיון שהיא מחלוקת מפוסקים הו"ל ספק ברכות ולא יחזור ויברך (כ"ז - י"ג) וצ"ע על האמן (ד"ע)

ח) ברכת "על מצות תפילין" טוב לברכה בלחש כדי שלא יתחייבו השומעים לענות אמן (קיצור שו"ע י - ד) משום ספק אמן (ד - י"ט) ואבאר

ט) מדינא יש לו לענות אמן על ספק ברכה (בה"ל רט"ו - ד"ה דלסור) כמו ברוך שפטרני בשם ומלכות (ד - כ"ז)

י) מי שמברך ברוך שפטרני בלא שם ומלכות אין עונין אחריו אמן (כ"ג - הערה ג"ח) וכן כל ברכה שאין בה שם ומלכות אין עונין אחריו אמן

יא) לענין עניית אמן אחר ברכת בורא נפשות לכאורה צ"ע איך עונים עליה אמן שהרי לדין דאין חותמין בשם בסיום הברכה הוא בתיבות נפש כל חי ואחר שאמר ברוך חי העולמים הוה ליה כבר אמן יתומה כיון דעל תיבות אלו אין עניית אמן דאין בהם הזכרת שם ומטעם זה דעת רב משה שיש לדקדק שתהיה עניית האמן תוך כדי דיבור מן התיבות נפש כל חי או אחר נפש כל חי ואבאר

III. עוד הערות

א) אדם לא יענה אמן אחר ברכת אדם שמשמיע קולו בתפילת הלחש של שמונה עשרה (אשי ישראל ד - ג)

ב) ספק אמן לקולא מ"מ אין איסור אם עונה אמן (בה"ל רט"ו - ד"ה ולסור)

ג) אין עונין אמן על ברכת קטן שלא הגיע לחינוך (מ"ב רט"ו - ט"ז) והגרש"ז אויערבאך נהג לענות אמן מגומגמת שתשמע כעין אמן והמנהג לענות (אשי ישראל הערה מ)

ד) אין עונין אמן אחר ברכת אפיקורוס ועונין אמן אחר ברכת עובדי כוכבים (רט"ו - ז) דאין דרכו לכויין לעבודה זרה (מ"ב י"ז)

ה) עניית אמן אחר קריאת המגילה ע"י מיקראפאן עיין באג"מ (ז - ק"ח וד - קכ"ו) דיותר טוב שלא לעשותו (דהיינו הקריאה) ועיין בשו"ת מנחת שלמה (ט - סוס"ק ח) דאם עומד רחוק דינו כעונה אמן לבטלה וה"ה בטליפון וכ"ש ב'video